

DEEL 6 UTRECHT

Kerstvoorstellingen in en op gebouwen in Nederland

DOOR PETER DIEMER

Stichting Erfgoed Rond Kerst Nederland

Voorwoord

In Nederland is er een schat aan kerstvoorstellingen in en op gebouwen te vinden. Niet alleen kerstgroepen maar o.a. ook: glas in lood ramen, plafondschilderingen, doopvonten, altaarstukken en gevelstenen met kerstvoorstellingen. Het leek ons een goed idee om deze gegevens en afbeeldingen eens te verzamelen en in 12 boeken onder te brengen elke provincie één.

Veel beeldmateriaal hebben wij uit de kerstkaarten verzameling, die Chris Janssen aan onze Stichting tot behoud van erfgoed rond kerst - Nederland heeft geschonken en de verkregen informatie n.a.v. een brief van Piet Wijnker aan de parochies van het Bisdom Haarlem in november 1995. Ook mochten wij van de foto's op de website www.kerkfotografie.nl gebruik maken. Op deze website staan heel veel prachtige foto's, van kerken in Nederland en daarbuiten, gemaakt door Diana Nieuwold. Daarnaast is er ook veel informatie op het internet gevonden, zoals op de website www.verhaleninglasinlood.nl en https://www.glasmalerei-ev.de/index.html met enorm veel informatie over glas in loodramen van kerken in Limburg.

Probleem is wel, dat er in deze tijd veel, met name kerken, verdwijnen. Blijft het gebouw staan en krijgt het een andere functie, dan is de kans groot dat de vaste onderdelen bewaard blijven. De losse stukken, zoals kerstgroepen vinden, mogelijk, hun weg naar andere kerken, musea of instellingen. Wordt het gebouw afgebroken, dan gaan de vaste onderdelen zo goed als zeker verloren. Ook kan het zijn, dat genoemde gebouwen inmiddels al zijn afgebroken, of een andere bestemming hebben gekregen.

Van een aantal gebouwen hebben wij naast de afbeelding geen gegevens. Mocht u die hebben dan houden wij ons aanbevolen. Staat de kerstvoorstelling in of op uw gebouw er nog niet in, stuur dan een foto en zoveel mogelijk informatie naar: **info@stichtingerfgoedrondkerst.nl**

Alle boekwerken zijn dus onderhevig aan wijzigingen en/of aanvullingen die wij ontvangen.

Peter Diemer

Stichting Erfgoed Rond Kerst Nederland

Deel 6 : Utrecht

Revisie: 2026-10-28

Utrecht

Plaats	Gebouw	Pagina
Abcoude (U)	H.H. Cosmas en Damianuskerk	5
Amersfoort (U)	H. Georgius	6
Amersfoort (U)	St. Joris op ‘t Zand	9
Amersfoort (U)	St. Franciscus Xaveriusparochie	10
Austerlitz (U)	Voorm. kerk O.L. Vr. Altijdd Bijstand	11
Bilthoven (U)	O.L.Vr. van Alijtijddurende Bijstand	15
Breukelen (U)	H. Johannes de Doper	17
Bunnik (U)	Barbarakerk	18
Doorn (U)	St. Martinus	19
Doorn (U)	Huis Doorn	20
t Goy (U)	O.L. Vrouw ten Hemelopneming	21
Hoogland (U)	St. Martinuskerk	23
Houten (U)	O.L. Vrouw ten Hemelopneming	25
Kockengen (U)	O.L. Vrouw ten Hemelopnemingkerk	28
Maarssen (U)	H.H. van Jezus	29
Mijdrecht / Wilnis Gem. R. Venen (U)	St. Johannes de Doper	31
Montfoort (U)	Geboorte Johannes de Doper kerk	33
Nieuwegein (U)	Antonius Ziekenhuis	37
Nieuwegein (U)	Nicolaaskerk	38
Nieuwegein (U)	Barbarakerk	39
Odijk (U)	H. St. Nicolaas	40
Oudewater (U)	St. Franciscus kerk	41
Oudewater (U)	H. Michaël en Johannes de Doper	43
Schalkwijk (U)	H. Michaël	44
Schoonhoven (U)	Bartholomeuskerk	47
Soest (U)	Steenhoffstraat 46 (voormalig bejaarden gesticht St. Jozef)	50
Utrecht (U)	H. Johannes Bernardus	51
Utrecht (U)	St. Augustinus kerk	52
Utrecht (U)	St. Antonius van Padua	53
Utrecht (U)	St. Catharina kathedraal	54
Utrecht (U)	St. Gertrudis kathedraal	56
Utrecht (U)	Domkerk	57
Utrecht (U)	Willibrord kerk	59
Utrecht (U)	Rafaëlkerk	60
Utrecht (U)	Dominicuskerk	61
Vianen (U)	H. Maria Tenhemelopneming	62
Werkhoven (U)	O.L.Vr. ten Hemelopneming	63
Wijk bij Duurstede (U)	St. Johannes de Doper	64
Wilnis Gem. Ronde Venen (U)	PKN. Kerk	65
Woerden (U)	H. Bonaventura	66
Woerden (U)	Lutherse Kerk	67

Utrecht

Plaats	Gebouw	Pagina
Zeist (U)	Hernhutter kinderhuis (voormalig)	68
Zeist (U)	St. Josephkerk	69
Zoeterwoude (U)	St. Jan Onthoofding	70

Waar: **Abcoude (U),** H.H. Cosmas en Damianus kerk
Wat: Schilderij
Wie: Anonymus
Wanneer: 1772
Afmetingen: 240 x 194 cm
Materiaal: Doek
Voorstelling:

- De aanbidding door de Herders

Foto:

Waar: **Amersfoort (U),** H. Georgius
Wat: Schilderij
Wie: Jan de Bray
Wanneer: 1692
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto:

Waar: **Amersfoort (U),** H. Georgius
Wat: Schilderij
Wie: Hendrick Boemaert (1601-1672)
Wanneer: 1659
Afmetingen: 179,7 x 177,3 cm
Materiaal: Olieverf op linnen
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto:

Waar: **Amersfoort (U),** H. Georgius
Wat: Schilderij
Wie: Peter Paul Rubens (1577-1640)
Wanneer:
Afmetingen: 199,8 x 159,1 cm
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto:

Waar: **Amersfoort (U),** St. Joris op ’t Zand
Wat:
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Amersfoort (U),** St. Franciscus Xaveriusparochie
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto:

Waar: **Austerlitz (U),** Voormalige RK kerk O.L.V. Altijddurende Bijstand
Wat: Kerstgroep
Wie: (Ma)rinus Schaad
Wanneer: (1976) 1989
Afmetingen:
Materiaal: Papier-maché, ijzerdraad, schuimrubber en stof

Foto:

Het is 1975, de kerststal van de Onze Lieve Vrouw van Goede Raad kerk in Utrecht is een rommelig geheel aan het worden. De beelden zijn van verschillende afmetingen en diverse beelden zijn stuk. Zelfs de stal mag het predicaat van stal niet meer hebben. (Ma)rinus Schaad, stelt voor een nieuwe stal en beeldengroep te maken. Gezien het moderniseringsproces binnen de RK-Kerk in volle gang was, moest ook de beeldengroep van deze tijd zijn. Niet de herders en de koningen, maar rassen en standen moesten aangeven dat Jezus er is voor iedereen. Dit was het beeld dat het ontwerper, (Ma)rinus, voor ogen had en dat paste in de nieuwe tijd, zonder afbreuk te doen aan de oude versie van de kerststal. De toestemming van het kerkbestuur kwam snel, want de kosten waren te overzien.

Dus werden de handen uit de mouwen gestoken en samen met enkele leden van het jongerenkoor “Good Advice” van dezelfde parochie, werd een begin gemaakt met de beeldengroep bestaande uit: het kindje Jezus, Maria, Jozef, een Chinees, een Franse clochard (zwerver), een neger en een gitarist. Van papierpulp werden de gezichten gevormd, van draad de skeletten gemaakt en van schuimrubber de body’s gevormd. Daarna bracht Rinus Schaad dagen door achter de naaimachine om bijpassende kleding te maken. Weken bivakkeerde hij in de schuur om de gezichten te verfijnen, handjes te maken en alle andere details te verzinnen. Dat natuurlijk allemaal in zijn vrije uurtjes, die bij zijn beroep als buschauffeur niet altijd gunstig van tijdstip waren. Tevens moest er een nieuwe stal gemaakt worden. De ruimte waar de oude stal altijd stond was ook niet uitnodigend voor een kijkje: dus werd de Mariakapel de nieuwe locatie in de kerk; mooi in het midden van de kerk, waar ieder rustig kon kijken. Want daarom zet je een stal op en niet om hem in een hoekje weg te stoppen. Om de stal in een sfeervolle omgeving te plaatsen moest de Mariakapel tijdens deze dagen een metamorfose ondergaan. Met houten frames en platen board werd de Mariakapel afgedekt maar mooi was dit niet. Een pakje Camel sigaretten kwam voor de dag en de afbeelding van het pakje werd overgebracht op de achtergrond, zo begon het ergens op te lijken. Dit was echter niet genoeg. Nadat, de stal uit de steigers was gekomen, viel de beeldengroep in het niet in deze toch wel erg grote ruimte. Planten huren voor de vulling is te duur en kerstbomen passen weer niet bij de achtergrond. En stonden er bij de geboorte van Jezus kerstbomen in de stal? Ik dacht het niet. Dus waar halen we palmen vandaan voor niet te veel geld? Gewoon brutaal zijn en naar de etalage afdeling van Vroom & Dreesman in Utrecht gaan, want nee heb je en ja kan je krijgen. Na wat zoekwerk werd de chef van deze afdeling gevonden en ja hij had palmen. Struiken en grasmatten in overvloed en ja hij kon ze deze weken wel missen, dus een busje charteren en volladen. Nu begon het pas een compleet geheel te worden, maar af was het nog niet. Er moest wat aan de verlichting gebeuren om sfeer te scheppen. Na wat schroeven met fittingen, snoeren en stekkers, kreeg de achtergrond een mooi kleurtje, kreeg de lucht een blauwe gloed en werd de kerstgroep uitgelicht. Het was een waar pronkstuk geworden waar velen naar bleven kijken, groot en klein. De week na kerst werd het nog drukker. Was het zo apart dat mensen van buiten de parochie kwamen kijken? Blijkbaar wel. De jaren daarop werd door de ontwerper aan uitbreiding gedacht. En zo kwamen de Indiaan, de Volendammer, de Rus en de Turkse waterdrager en een Afrikaan met zijn fruit erbij. Het werd een trekpleister. De kleintjes stonden met glinsterende oogjes en open mondjes te kijken en de groten zorgden door mond tot mondreclame voor nog meer drukte. Tussen deze kijkers bevond zich ook iemand uit Duitsland. Hij kwam met het verzoek of de stal met de beelden het volgende jaar op een tentoonstelling in Duitsland kon staan. Het was een tentoonstelling van alleen maar kerststallen en voor de kerst is de groep weer terug in de kerk werd er met nadruk bij gezegd. Zo gebeurde het dat de kerstgroep zorgvuldig werd ingepakt voor vervoer naar Duitsland, wat na de grote kijkdichtheid een tweede pluim was op het werk van Rinus Schaad. Op 1 januari 1990 werd de Onze Lieve Vrouw van Goede Raad kerk gesloten en gesloopt. De Kerstgroep werd terug gegeven aan Rinus Schaad, die nog steeds de eigenaar was van de kerstgroep en 30 december 1989 werd de groep in Austerlitz opgebouwd. Austerlitz was een bekende parochie voor hem. Het jongerenkoor heeft er wel eens een

dienst opgeluisterd. Daar was Rinus Schaad een soort koorvader van en pater Boef was een studiegenoot van pastoor Schreublin van de Goede Raad parochie. Zo kwam de kerstgroep in Austerlitz terecht; echter wel zonder achtergrond die was voor Austerlitz te groot. Ook moest het een en ander aan de verlichting worden veranderd. Door dat de gezondheid van Rinus Schaad het niet meer toestond om de kerstgroep nog verder te verzorgen werd dit overgedragen aan zijn zoons Ruud en Ran die dit tot op heden nog steeds doen. Zij bouwen jaarlijks de stal op en breken hen af. Ook verrichten zij bij tijd en wijle herstel werkzaamheden aan de stal en de poppen. De stal is al eens vernieuwd en zijn verschillende beelden al in de revisie geweest. Nadat de stal in Austerlitz terecht is gekomen, is der groep nog één maal weg geweest. In Vreeswijk (Nieuwegein) is ieder jaar kaarsjesavond in de week voor kerst. Dan is de straatverlichting uit en worden de straten verlicht met duizenden kaarsjes. Maar niet alleen de straten maar ook de huizen, de tuinen en de etalages van de winkels. Tweewielercentrum van Tilborg, een goede vriend van Ruud en Ran wilde iets aparts in zijn etalage, dus u begrijpt het wel DE STAL kwam weer in het gesprek voor. Dus voor één avond werd de kerstgroep opgehaald in Austerlitz, de etalage aangekleed en ja hoor ook hier stonden de mensen en kinderen weer met drommen voor de etalage. Helaas heeft Rinus Schaad dit niet meer mee kunnen maken, want op 31-12-1990 is hij op 71-jarige leeftijd overleden. De STAL ie een symbool van arm en rijk van een rijke Chinees met zijn brokaat gewaad en de arme Afrikaan met zijn mand met fruit; de Rus is hij komen lopen? Dit kleine stukje aarde stelt voor VREDE OP AARDE.
Ran en Ruud Schaad

Waar: **Austerlitz (U),** O.L. Vrouw van Altijddurende Bijstand
Wat: Blokgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout gesneden
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Bilthoven (U),** O.L. Vrouwe van Altijddurende Bijstand
Wat: Muurschildering achter Maria altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- o.a. Geboorte en opdracht in de tempel

Foto's: www.kerkfotografie.nl

Waar: Bilthoven (U), O.L. Vrouwe van Altijddurende Bijstand
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- o.a. Anunciatie, aanbidding herders, opdracht in de tempel

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Breukelen (U),** H. Johannes de Doper
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Diverse kerstverbeeldingen

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Bunnik (U),** Barbarakerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2017
Afmetingen:
Materiaal:

Foto: Peter M. Diemer

Waar: **Doorn (U),** St. Martinus
Wat: Raam
Wie: Joep Nicolaas
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Opdracht van Jezus in de tempel

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Doorn (U),** Huis Doorn
Wat: Raampaneel details
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood met gebrandschilderd glas
Voorstelling:

- Annunciatie
- Aanbidding herders
- Vlucht naar Egypte

Foto’s: www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl

Waar: **’t Goy (U),** O.L. Vrouw ten Hemelopneming
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2017
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychromeerd

Foto:

Waar: **’t Goy (U),** O.L. Vrouw ten Hemelopneming
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Geboorte

Foto:

Waar: **Hoogland (U),** St. Martinuskerk
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: 2025
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychromeerd

Foto’s

Deze gipsen kerstgroep van de Sint Martinuskerk in Hoogland (bij Amersfoort) moet hoognodig opgeknapt worden. Een sponsor actie werd opgezet om de gelden voor de restauratie bijeen te brengen om zo het cultuurhistorisch erfgoed van de Sint Martinus te behouden. Onder leiding van docent Jos van den Akker en restaurateur Anton van Middelaar is de restauratie in 2025 door ca. 15 studenten van de creatieve vakschool NIMETO in Utrecht uitgevoerd.

Waar: **Houten (U),** O.L.V. ten Hemelopneming
Wat: Kerstgroep met stal
Wie: Wim Harzing
Wanneer: 1943
Afmetingen:
Materiaal: Gruisklei, gebakken

Foto: Ton de Vaal

Wim Harzing (1898-1978) geboren in Driebergen-Rijsenburg is een voor het grote publiek onbekend gebleven kunstenaar. Pas nadat er meer aandacht kwam voor tijdgenoten als Mengelberg werd Harzing min of meer herontdekt. Historicus Geert Donkers ontsloot het op de zolder van Harzing's zoon staande archief en schreef het boek: Wim Harzing Begeesterd kunstenaar. (isbn: 9076940339).
In de katholieke kerk O.L.V. ten Hemelopneming in Houten stond in de jaren 1980 van de vorige eeuw een aantal grote beelden te verstoffen in een vochtige, koude biechtstoel, tekenend voor de beginnende ontkerkelijking sinds de jaren 1970 Het bleek een kerstgroep die, vooral vanwege zijn omvang en gewicht niet, of in ieder geval nauwelijks, werd gebruikt. Maria was kapot en de meeste beelden hadden vochtschade. St. Jozef was in 1964 gevallen en gebroken.
De groep is zeer waarschijnlijk in Tegelen vervaardigd, waar Wim Harzing in de oorlogsjaren regelmatig verbleef. De groep is van gebakken gruisklei en is in 1943 geleverd aan de parochie in Houten.
Omdat het verhaal over de groep mijn belangstelling trok, ben ik me in de geschiedenis gaan verdiepen. Het verhaal ging namelijk dat er parochianen model hadden gestaan voor de figuren. De beelden hadden dus zelfs een naam gekregen. Het leek mij leuk om foto´s van de “modellen” met hun verhaal bij de groep tentoon te stellen. Het verhaal over de gelijkenissen van de beelden bleek later niet juist. Nadat de beelden in de kerk gezet waren, bleken cynische parochianen (de groep was immers niet traditioneel) gelijkenissen te zien met mensen uit het dorp en hebben de beelden gekoppeld aan die mensen. Volgens de archieven zijn de beelden in de stijl van Veluwse boeren.
Maar eerst diende de groep gerestaureerd te worden, wat na een lang lobby proces, toegestaan werd door het kerkbestuur. Het betrof een behoorlijke som geld en dat zou er nu zeker niet aan uitgegeven gaan worden. Samen met een medeparochiaan (Henk Holl), werden de loodzware beelden in onze personenauto's geladen en met de achterbumper net boven de straat voorzichtig naar de restaurateur in Hilversum gereden. Tijdens de restauratie werd ik gebeld door iemand van het Breda ’s Museum of de kerstgroep van Wim Harzing nog in het bezit van de parochie was, want men was bezig met het organiseren van een overzichtstentoonstelling over Wim Harzing. Na restauratie kon de groep dus van december 2015 tot maart 2016 bezichtigd worden in het museum in Breda.

Bij terugkomst in Houten werd de groep weer opgeslagen en een aantal jaren om en om met een andere groep met kerst opgesteld in de kerk. Een aantal sterke maar oudere mannen werd opgetrommeld om de beelden op hun plek in de kerk te krijgen, echter het gewicht van de beelden, maar vooral de leeftijd van de sterke mannen, begon zijn tol te eisen. Ook werd de opslag een toenemend probleem. Geen plaats meer in de herberg en men wilde de groep verkopen. Er bleek echter nauwelijks belangstelling vanuit de officiële instanties en Henk en ik vreesden dat de groep ten prooi zou vallen aan de commercie. De stille lobby heeft er gelukkig toe geleid dat er alsnog (voorlopig) ruimte komt om de groep te behouden voor de parochie en het erfgoed.
Kerst 2019 is met veel hulp de groep nog een keer in de kerk geplaatst. Er kwamen veel positieve reacties op. Na Kerst is de groep verhuisd naar een gelukkig nog beschikbare parochiële ruimte en daar zal, vanaf buiten, de groep te bezichtigen zijn. Helaas hebben de huidige omstandigheden voor wat vertraging gezorgd, maar Kerst 2020 zal de groep in volle glorie te zien zijn.
Volgens mij heeft Wim Harzing rond de oorlogsjaren in ieder geval twee, maar mogelijk meer van deze groepen in opdracht gemaakt. Mocht iemand van u daar meer over weten, of waar mogelijk een dergelijke groep aanwezig is, dan houd ik me aanbevolen om dit van u te vernemen. Saillant detail is, dat Wim Harzing een opdracht voor een kerstgroep vanuit Litouwen heeft uitgevoerd. Het schip, dat de beelden vervoerde, werd in de Oostzee getorpedeerd en zonk naar de bodem van de zee.
(bron : Geert Donkers, 2005 Wim Harzing, Begeesterd Kunstenaar)

Waar: **Houten (U),** O.L. Vrouw ten Hemelopneming
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: 2019
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychromeerd

Foto: P.M. Diemer

Waar: **Houten (U),** O.L.V. ten Hemelopneming
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Geboorte

Foto:

Waar: **Kockengen (U),** O.L.V.ten Hemelopnemingkerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips
Voorstelling:

Foto:

Waar: **Maarssen (U),** H.H. van Jezus
Wat: Linker raam met diverse kerstvoorstellingen
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Diverse kerstvoorstellingen

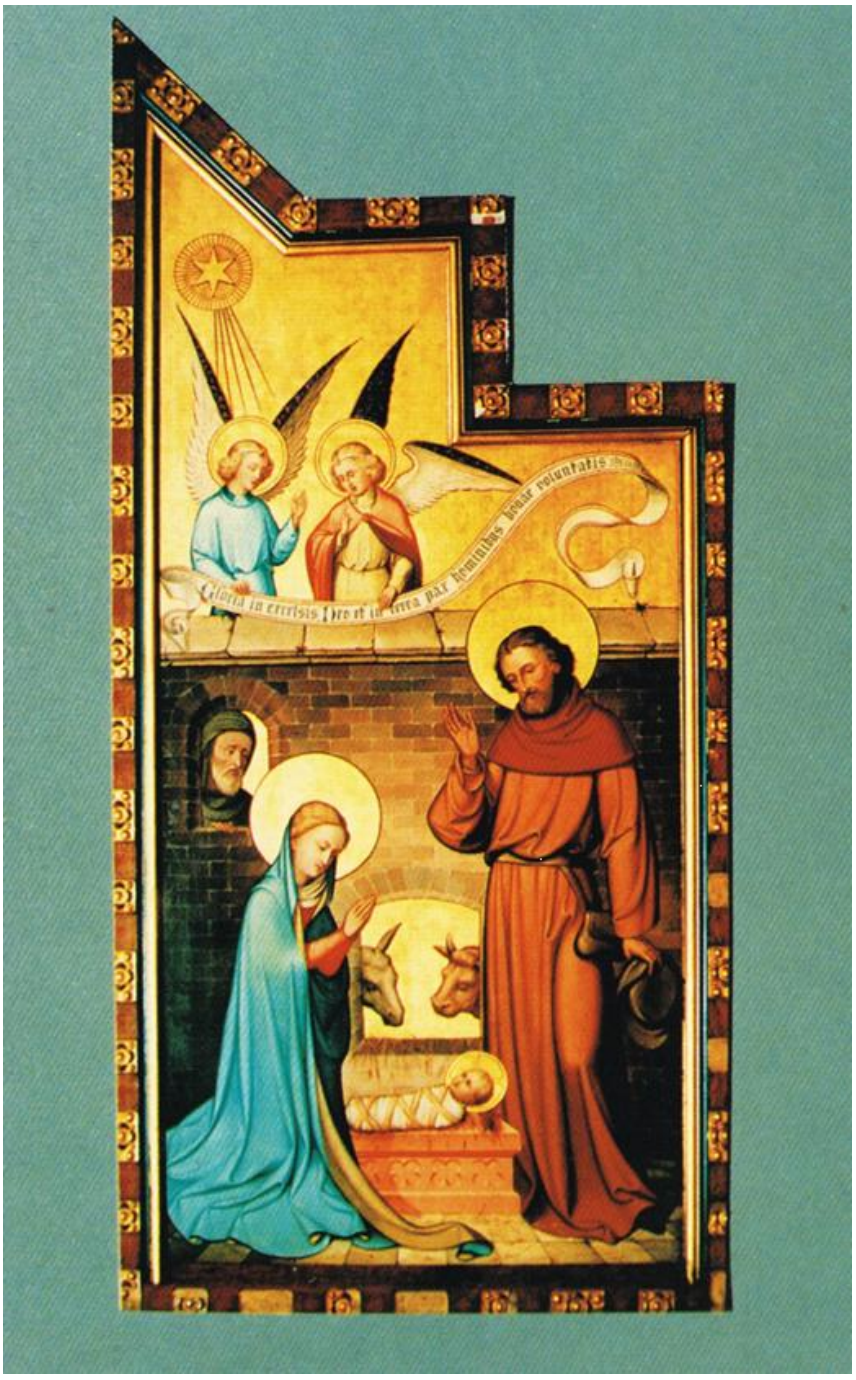
Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Maarssen (U),** H.H. van Jezus
Wat: Luik Maria-altaar
Wie: F.W. Mengelberg (1837-1919)
Wanneer: 1835
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Geboorte

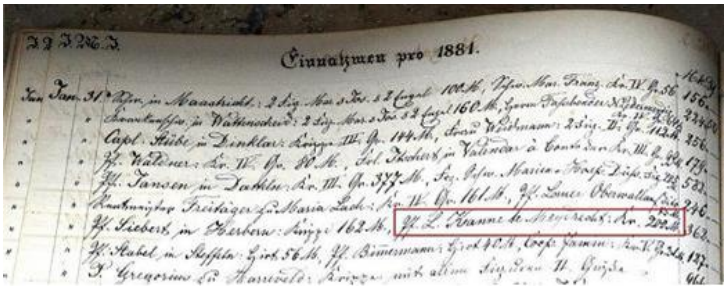
Foto: Erik Koopmans

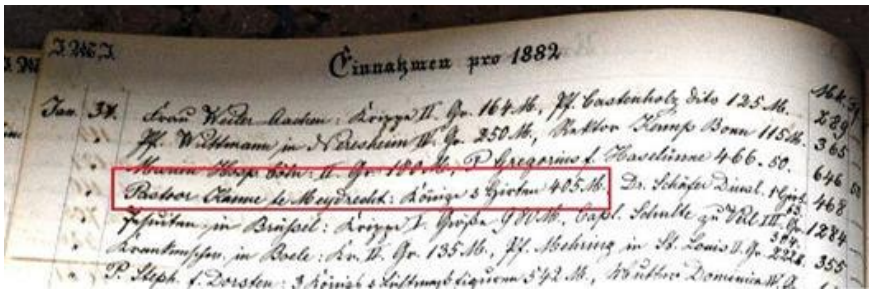

Waar: **Mijdrecht / Wilnis Gem. Ronde Venen (U),** Johannes de Doper
Wat: Kerstgroep met stal
Wie: Zusters arme Kindje Jezus
Wanneer: 1880/1881
Afmetingen: figuren 80/108 cm.
Materiaal: Houten gestel met wassen hoofden en handen. Gestel bekleed met gesteven en geverfd linnen.
Gerestaureerd door mevr. A. Bassen en de.inmiddels overleden hr. M.R. van der Krogt

Foto's:

Waar: **Mijdrecht / Wilnis Gem. Ronde Venen (U),** St. Johannes de Doper
Wat: Ramen onder Absis
Wie: Heinrich Geuer (1841-1904)
Wanneer: 1878
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen
- Opdracht in de Tempel (Maria lichtmis)

Foto’s:

Waar: **Montfoort (U)**. Geboorte Johannes de Doper kerk
Wat: Wandkast
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Hout
Voorstelling:

- Heilige Familie

Foto: https://www.kerkfotografie.nl

Waar: **Montfoort (U)**. Geboorte Johannes de Doper kerk
Wat: Glas in lood ramen
Wie: Cornelis van Straaten
Wanneer: 1925
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Aanbidding door de wijzen
- De opdracht in de tempel
- Doop Christus in de Jordaan

Foto’s:Vrienden van de Johannes de Doperkerk

Waar: **Montfoort (U)**. Geboorte Johannes de Doper kerk
Wat: Glas in lood ramen
Wie: Cornelis van Straaten
Wanneer: 1925
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- De Boodschap aan Maria
- De Maria bij Elisabeth met Josef en Zacharias
- Vlucht naar Egypte

Foto’s: Vrienden van Johannes de Doper kerk

Waar: **Montfoort (U)**. Geboorte Johannes de Doper kerk
Wat: Raam in de kleine Johannes afkomstig uit de oude kerk
Wie:
Wanneer: 1825-1895
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- De Annuciatie

Foto: Vrienden van Johannes de Doper kerk

AVE MARIA GRATIA PLENA “Wees gegroet vol van genade”

Waar: **Nieuwegein (U),** Antonius Ziekenhuis
Wat: Kerstgroep
Wie: Zr. Marie José van der Lee
Wanneer: 2021
Afmetingen:
Materiaal:

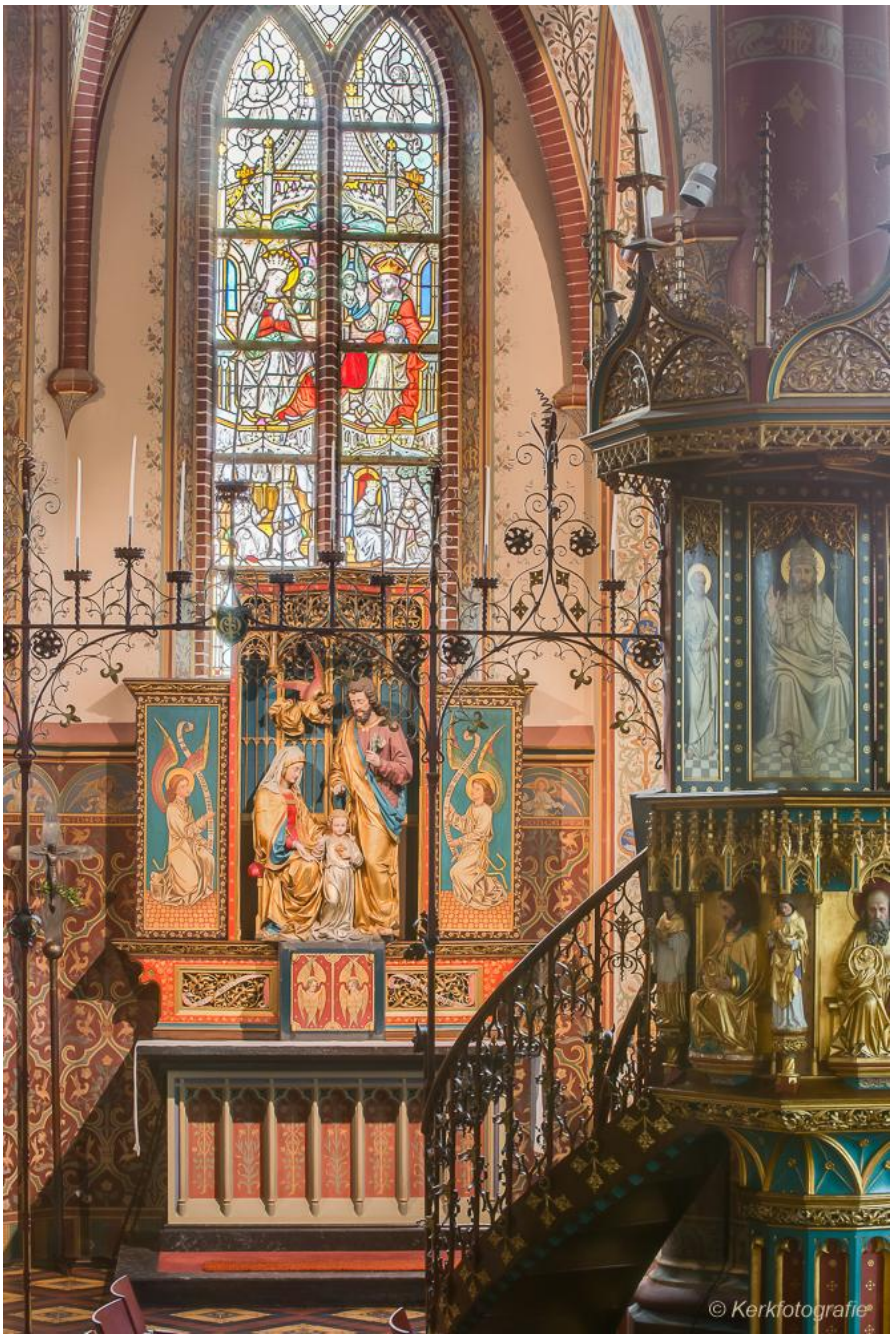
Foto: Ton de Vaal

Waar: **Nieuwegein (U**), Nicolaaskerk
Wat: Altaar
Wie:
Wanneer: 2021
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Heilige Familie

Foto: https://www.kerkfotografie.nl

Waar: **Nieuwegein (U),** H. Barbara kerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2023
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto:

Waar: **Odijk (U),** H. St. Nicolaas
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: 2018
Afmetingen:
Materiaal:

Foto:

Waar: **Oudewater (U),** St. Franciscus kerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2022
Afmetingen:
Materiaal:

Foto: Peter M. Diemer

Waar: **Oudewater (U),** St. Franciscus kerk
Wat: Muurschildering
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding herders

Foto: Peter M. Diemer

Waar: **Oudewater (U),** H. Michaël en Johannes de Doper
Wat: Hoofdaltaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding Driekoningen

Foto: https://www.kerkfotografie.nl

Waar: **Schalkwijk (U),** H. Michaël
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: 2019
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychromeerd

Foto: Peter M. Diemer

Waar: **Schalkwijk (U),** H. Michaël
Wat: Drieluik van altaar met diverse kerstvoorstellingen
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie
- Geboorte
- Visitatie

Foto:

Waar: **Schalkwijk (U),** H. Michaël
Wat: Veelluik van altaar met diverse kerstvoorstellingen
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- De droom van Jozef
- Geen plaats in de herberg
- Vlucht naar Egypte
- Jezus met kruis

Foto:

Waar: **Schoonhoven (U),** Bartholomeuskerk
Wat: Doxaal
Wie:
Wanneer: 16de eeuw
Afmetingen:
Materiaal: Hout, gesneden
Voorstelling:

- Diverse kerstvoorstellingen

Foto's: P.M. Diemer

Een beeldende woordverkondiging in de genoemde 15de-eeuwse kerk. Het verhaal is uitgebeeld op een zogenaamd Doxaal, een afscheiding tussen koor en schip van de kerk en kon ook dienen als een tribune voor zangers en of een orgel. In Schoonhoven heeft er vroeger een orgel gestaan. Dit orgel staat nu in de St. Laurenskerk te Rotterdam. Doxaal is afkomstig van het Franse woord doxale of dossale dat weer uit het Latijnse woord dorsum = rug afkomstig is. Met doxale of dossale werden oorspronkelijk de tapijten aangeduid, waarmee de zetels in het koor aan de rugzijde werden versierd. Het doxaal in de kerk dateert uit de eerste helft van de 16de eeuw. Het doxaal met vijf bogen is overvloedig bezaaid met dertien mythische en allegorische lijdensfragmenten, vrouwen- , mannen- en engelenfiguren

De middelste van de vijf bogen:
De aankondiging met links Maria, haar hand op de bijbel en rechts Gabriel met een staf. Boven de vijf bogen in een zogenaamd vries zijn het leven van Jezus en andere Bijbelverhalen in vijf stukken uitgebeeld.

In het eerste stuk:

- de geboorte aankondiging. Tussen de engel Gabriel en Maria staat een vaas met lelies als teken van de maagdelijkheid van Maria. Daarboven een duif als teken van de Heilige Geest.
- de geboorte van Jesus. Met Jezus in de kribbe, Jozef als oude man met staf en in zijn linkerhand een lantaarn. Ook de os en de ezel ontbreken niet.
- achter Jozef naderen de herders. Boven de herders een engel met een boekrol in de hand. Net als bij profeten als teken van verkondiging.

In het tweede stuk:

- De Wijzen of de drie koningen uit het Oosten. Melchior knielend om zijn geschenk: gouden munten, aan het Kind te overhandigen. Melchior heeft zijn kroon afgelegd. Achter hem de beide andere koningen Balthasar en Caspar met hun gevolg en rijdieren, twee kamelen en de olifant van Caspar die uit Afrika kwam.
- De 12-jarige Jezus in de tempel tussen de Schriftgeleerden.
- De doop in de Jordaan, waar Johannes Jezus doopt. Links en rechts ontkleden zich mensen om ook gedoopt te worden. Onder hen ook een soldaat rechts op de voorgrond.

In het derde stuk:

- Het manna in de woestijn, het laatste avondmaal
- Abraham met Melchisedek.

In het vierde stuk:

- Jezus in de Hof van Gethsémané,
- Mozes en de koperen slang
- de graflegging.

In het vijfde en laatste stuk:

- Jona in de vis, de opstanding
- Simson draagt de poorten van Gaza weg

Boven deze voorstellingen zijn 15 figuren uitgebeeld: engelen met beker, zwaard, bundel hysop, koker of (gesel) paal, gesel, Kajafas die zijn kleren scheurt, Christus met kruis bijgestaan door Simon van Cyrene, Pilatus die zijn handen in onschuld wast, Engelen met doornenkroon, bundel spijkers, nijptang, ladder en kruis.

Waar: **Soest (U),** Steenhoffstraat 46 (voormalig bejaardengesticht St. Jozef)
Wat: Gevelsteen
Wie:
Wanneer: 1868
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Vlucht naar Egypte

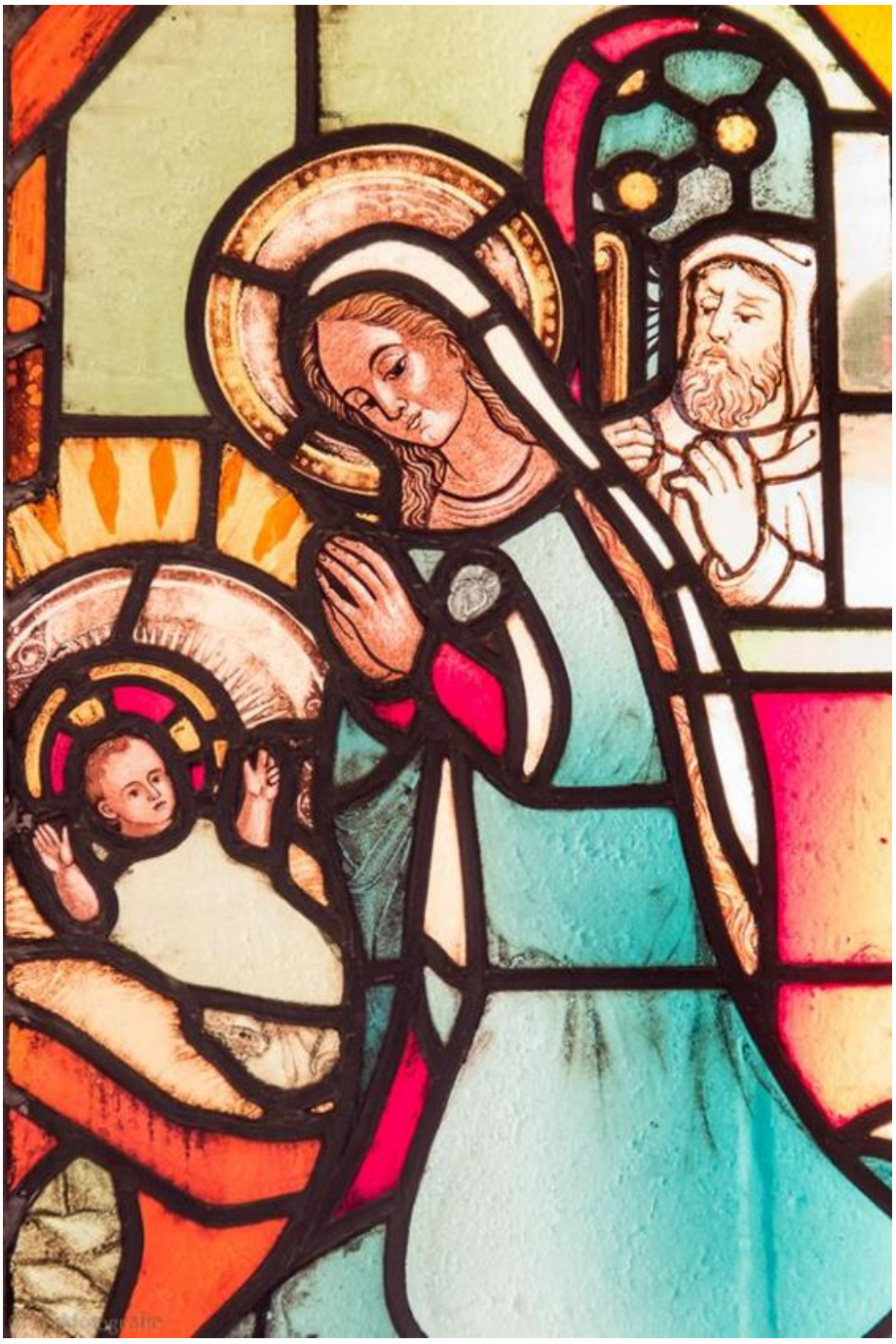
Foto: www. gevelstenen.net

Waar: **Utrecht (U)**, H. Johannes Bernardus
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Geboorte

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Utrecht (U)**, St. Augustinuskerk (Waterstaatskerk)
Wat: Kerststal
Wie: Gerard Linssen Venlo (GLV)
Wanneer: ?
Afmetingen: ca. 90 cm, kameel 110 cm
Materiaal: Gips

Foto’s : Paul Sprang

Waar: **Utrecht (U)**, St. Catharinakathedraal
Wat: Kerstgroep met stal
Wie: Sebastiaan Osterrieder, München
Wanneer: 1923
Afmetingen:
Materiaal:

Foto:

Er zijn er drie, in opdracht van Paus Pius XI gemaakt. Eén voor het Vaticaan in Rome, één voor Luxemburg en één voor Utrecht.

Waar: **Utrecht (U)**, St. Antonius van Padua
Wat: Glas in loodraam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Geboorte Jezus

Foto: www.kerkfotografie

Waar: **Utrecht (U)**, St. Catharinakathedraal
Wat: Maria altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie

Foto’s:

Waar: **Utrecht (U)**, St. Gertrudis Kathedraal
Wat: Schilderij
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de Herders

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Utrecht (U)**, Domkerk
Wat: Kerstgroep met stal
Wie: Ruud Bartlema
Wanneer: circa 1991
Afmetingen: .. m
Materiaal: Hout, stof

Foto's: Jan Kamps

Eind november wordt in de Dom weer de bekende kerststal opgebouwd. Alleen in 2010 en 2011 kregen bezoekers en kerkgangers in de Domkerk iets totaal anders te zien dan ze gewend waren. In de kooromgang stond toen een hoog houten frame, bespannen met doek. Op deze installatie van zo'n twee bij drie meter werden silhouetten geprojecteerd van personages uit de kerstgeschiedenis. Op gezette tijden kwamen personen in schaduwbeelden tevoorschijn. in steeds wisselende kleuren. Een heel moderne, alternatieve stal. Voor passanten was het even wennen. Voor- en tegenstanders lieten duidelijk van zich horen: "Eindelijk eens iets anders!" "Moet dat nou, zoiets moderns? Geef mij die oude stal maar". Ik trof eens twee oudere dames aan die speciaal voor de Domstal naar Utrecht waren gekomen. Bijna verbijsterd staarden ze naar deze installatie. Zwaar teleurgesteld verlieten ze de kerk. Deze bezoeksters kunnen gerust zijn: na twee jaar komt de oude kerststal weer terug. Ook deze stal was toen zeer modern en eigentijds en is dat eigenlijk nog steeds. Na lang zoeken kwam de oudste opbouwtekening, van februari 1991, tevoorschijn. Deze stal is dus al zo'n 20 jaar oud. Ruud Bartlema, kunstenaar-predikant, schreef een handzame toelichting bij deze kerststal. Het moest een eigentijdse verbeelding zijn, niet abstract maar herkenbaar. "Mensen die er naar kijken, moeten er iets aan beleven en er iets in gaan zien". De figuren in de stal werden bij de zondagse dienst betrokken. In dit liturgische spel zouden de figuren hun "reis naar Bethlehem" beginnen. Omdat er voor menshoge uit hout gezaagde ééndimensionale figuren was gekozen, konden de kledingstukken na gebruik tijdens de "levende verbeelding" weer teruggehangen worden op de "verstilde figuur" in de stal. Zowel bij de uitvoering van het project als bij het spelen tijdens de dienst heeft een aantal mensen een tijdlang enthousiast meegewerkt. De wijze uit het westen gaat het eerst op reis in de Dom. De rol van de vrouw in het Bijbelse verhaal is opnieuw ontdekt in de moderne theologie, vandaar dat deze wijze een vrouw is. Ze gaat gekleed in de hippe outfit van het kapitaal en is gewapend met een koffer westers goud. De kritiek is duidelijk. De tweede wijze verbeeldt de fascinatie en het toverachtige van de oosterse wijsheid. Zijn wierook brengt ons ook hier in het westen in hoger sferen. De zwarte derde wijze representeert de lijdende mensheid in de derde wereld. Hij biedt mirre aan, kostbare olie, waarmee doden worden gezalfd. Jozef en Maria zijn innig verbonden, letterlijk, ze zijn uit hetzelfde hout gesneden. Een felrode mantel omhult hen beiden, twee verliefde joodse mensen. Hier wordt Maria niet in haar koninklijk blauw gewaad uitgebeeld, maar als een aardse vrouw. Samen kijken ze vol verwondering naar hun kind.

Het Kind staat in het midden, liggend in het stro van de kribbe. Jezus is gewikkeld in een joodse gebedsmantel om te benadrukken, dat dit Kind wortelt in de traditie van wet en profeten. Het heeft zijn armen naar ons uitgestrekt. Natuurlijk ontbreken de herders niet, het symbool voor de verschoppelingen in onze maatschappij. Door het raam kijken de os en de ezel naar binnen. Het open dak verwijst naar de joodse loofhut, een plaats waar je door het dak heen de sterren ziet en zo “de hemelse dingen” niet uit het oog kunt verliezen. Maar op veel bezoekers maakt Herodes de meeste indruk. Naast de stal zit hij, vol woede, grimmig weggedoken in zijn mantel. Een tegenkracht van het net geboren licht der wereld. Kortom, geen gewone kerststal, waarbij een enkele blik al voldoende is om het geheel in je op te nemen. Deze stal roept vragen op, wil dat de bezoeker verder kijkt. In de week voorafgaand aan de eerste advent zien we binnenkort weer een hulpkoster met een grote baal stro sjouwen: de stal wordt ingericht. Een bezoekje waard!

Uit: “Domkerk”, uitgave van de Stichting “Vrienden van de Domkerk” Tekst deels gebaseerd op een uitgebreidere toelichting van Ruud Bartlema.

Voor nadere informatie zie: www.domkerk.nl

Waar: **Utrecht (U)**, St. Willibrordkerk
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips, gepolychromeerd

Foto:

Waar: **Utrecht (U)**, Rafaëlkerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2003
Afmetingen:
Materiaal:

Foto:

Waar: **Utrecht (U)**, Dominicuskerk
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer: 2018
Afmetingen:
Materiaal:

Foto’s:

Sinds jaar en dag staat er in de kerstperiode een grote kerststal op het plein van de Dominicuskerk. Het is een hele klus om deze op te bouwen: de onderdelen worden vastgetimmerd en er wordt verlichting aangebracht. De panelen en beelden bevinden zich in een kelder onder de absis en worden buitenom, liggend op een aanhangwagentje, naar de voorkant getrokken. Dat levert altijd veel bekijks op. Na ruim een halve dag hard werken, staat ie dan weer.

Omdat de beelden te lijden hebben onder het gesjouw en het buiten staan, waren ze toe aan een serieuze opknapbeurt. Onze overbuurman Albert Heijn steunde de restauratie door middel van een statiegeldactie. Met de opbrengst hebben we materiaal gekocht. Een groepje vrijwilligers, onder wie een echte kunstschilder, heeft de beelden prachtig gerestaureerd. De schapen schijnen zelfs echte krulletjes te hebben. Komt u vooral eens kijken! Een buitenkerststal heeft een bijzondere uitstraling. Het is, voor zover wij weten, de enige in Utrecht.

Waar: **Vianen (U),** H. Maria Tenhemelopneming
Wat: Vierluik
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Annunciatie, Herberg Bethlehem, Geboorte Jezus, Heilige Familie in Nazareth

Foto’s:

Waar: **Werkhoven (U),** O.L.Vr. Tenhemelopneming
Wat: Altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Voorstelling in de tempel

Foto:www.kerkfotografie.nl

Waar: **Wijk bij Duurstede (U)**, Johannes de Doper
Wat: Kerstgroep met stal
Wie:
Wanneer: 1918
Afmetingen:
Materiaal: Hout gesneden

Foto: Peter M. Diemer

Waar: **Wilnis Gem. De Ronde Venen (U)**, PKN. Kerk
Wat: Kerstvoorstelling op luidklok
Wie:
Wanneer: 1941
Afmetingen:
Materiaal: Brons gegoten
Voorstelling:

- Aanbidding van de Koningen

Foto's: Henk Butink

Deze monumentale kerk PKN. uit 1877/1878 heeft een luidklok "Ursula" uit 1541, die is voorzien van een Kerstvoorstelling met de Aanbidding. Niet geheel duidelijk is, of het de herders dan wel de Driekoningen zijn. Jammer dat zo'n afbeelding alleen door mensen gezien kan worden, die toegang tot de toren hebben.
De foto's van de afbeelding op de luidklok zijn door Henk Butink genomen in 2010. Hij was één van de gelukkigen, die de klok met afbeelding van dichtbij heeft kunnen zien.

Waar: **Woerden (U),** H. Bonaventura
Wat:
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal:
Voorstelling:

- Aanbidding door de herders

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Woerden (U),** Lutherse Kerk
Wat: Raam
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Opdracht in de Tempel

Foto: www.kerkfotografie.nl

Waar: **Zeist (U),** Hernhutters Kinderhuis (voormalig)
Wat: Kerstgroep
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Gips

Foto: Peter M. Diemer

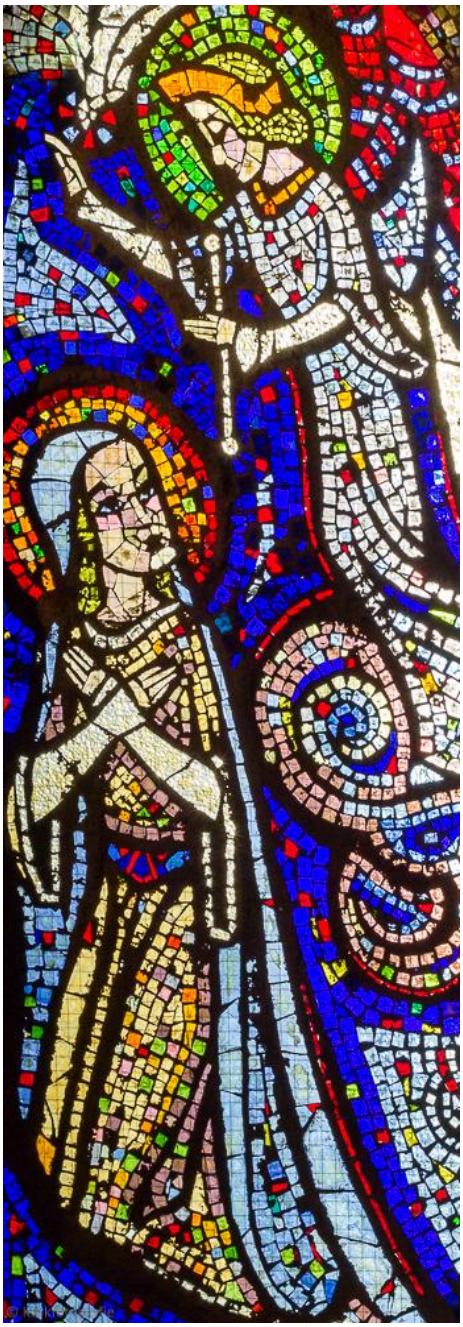
Ooit door mejuffrouw Blauw uit Zeist geschonken aan het Kinderhuis op het Broederplein. Veel generaties van kinderen in dat kinderhuis hebben er van genoten. Dit is/ werd door één van hen opgeschreven:
Spanning in de achterkamer! De glazen tussendeur naar de voorkamer was bedekt met lakens zodat we niets konden zien van wat er zich in de voorkamer afspeelde. We wisten alleen dat de Kerststal werd opgebouwd. Dozen met Kerstfiguren werden af en aan gedragen en altijd probeerden wij opgewonden een glimp op te vangen wat er achter die geblindeerde deuren gebeurde. Tevergeefs. De verrassing kregen we te zien ‘s avonds als het donker was. De deuren gingen dan open en daar stond de Kerststal in al zijn glorie, de kamer slechts verlicht door een kaarsje en op de grote ronde tafel stond voor ieder kind een bordje met noten, mandarijntjes en als kerstgeschenk altijd een prachtig boek, voor ieder kind met zorg uitgezocht door Zr. Tine Hille. Een Kerst om nooit te vergeten.

Staat nu in het Museum Hern Hutters Huis, Zeist

Waar: Zeist (U), St. Josephkerk
Wat: ramen naast Maria altaar
Wie:
Wanneer:
Afmetingen:
Materiaal: Glas in lood
Voorstelling:

- Anunciatie

Foto’s: https://www.kerkfotografie.nl

Waar: **Zoeterwoude (U) ,** St. Jan Onthoofding
Wat: Schilderij
Wie: Peter Paul Rubens (1577-!640)
Wanneer:
Afmetingen: 140,3 x 112,5 cm
Materiaal: Doek
Voorstelling:

- Aanbidding door de Driekoningen

Foto: www.kerkfotografie.nl

